

Piotr Jarota, *Processus brevior. Materiały do ćwiczeń z kanonicznego prawa procesowego*, Warszawa–Kraków 2017, ss. 102.

Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku stwierdza, że „małżeństwo cieszy się przychylnością prawa, dlatego w wątpliwości należy uważać je za ważne, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego” (kan. 1060). W praktyce zdarza się niejednokrotnie, że któraś ze stron pragnie udowodnić na forum sądowym nieważność swojego związku. Mamy wówczas do czynienia z procesem o orzeczenie nieważności małżeństwa. Normy regulujące takie postępowanie zawarte są we wspomnianym Kodeksie (kan. 1671–1691), a także w instrukcji *Dignitas connubii* wydanej przez Papieską Radę do spraw Tekstów Prawnych 25 stycznia 2005 roku. Jednak w ostatnim czasie proces ten doczekał się reformy. Nowe kanony, które należy stosować w sądach diecezjalnych i międzydiecezjalnych w prowadzeniu spraw o nieważność małżeństwa, zostały promulgowane przez papieża Franciszka listem apostolskim motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* 15 sierpnia 2015 roku, a weszły w życie 8 grudnia tego samego roku. Zmieniły one, nie w całości, ale w pewnej części, dotychczas obowiązujące przepisy.

Od momentu wspomnianej reformy procesu o stwierdzenie nieważności zawartego małżeństwa pojawiło się już sporo publikacji na ten temat. Jedną z nich jest niewielka, bo licząca 102 strony, ale wartościowa książka ks. Piotra Jaroty zatytułowana *Processus brevior. Materiały do ćwiczeń z kanonicznego prawa procesowego*. We wstępie do niej Autor napisał, że „nowatorski pomysł papieża Franciszka spowodował szereg krytycznych uwag na temat tego procesu, co wymaga podjęcia i wyjaśnienia, tak jego istoty, jak i sposobu postępowania w określonym przypadku” (s. 10–11). By to uczynić posłużył się, oprócz wspomnianego listu apostoalskiego, *Zasadami proceduralnymi*, które wydane zostały wraz z tym listem oraz *Subsydium*

aplikacyjnym Trybunału Roty Rzymskiej. Nadto wkorzystał inne dokumenty, a także fachową literaturę z tej tematyki.

Swoje badania podzielił na trzy rozdziały, które zostały poprzedzone spisem treści, wykazem skrótów i wstępem. W pierwszym, zatytułowanym „Założenia reformy procesu małżeńskiego z 2015 roku” znajdujemy analizę najważniejszych zmian wprowadzonych przez Ojca świętego Franciszka w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Autor zwraca uwagę na biskupa, jako jednoosobowego sędziego w tym procesie, w przeciwieństwie do typowego porcesu, gdzie trybunał stanowią trzej sędziowie. Wyjaśnia na czym polega uproszczenie procesu zwyczajnego i jego prowadzenie przed biskupem diecezjalnym. Osobne kwestie stanowią sprawy finansowe związane z prowadzeniem takiego postępowania.

Rozdział drugi to „Szczególne okoliczności umożliwiające zastosowanie procesu skróconego przed biskupem diecezjalnym”. Wprowadzony nowy sposób przeprowadzania spraw o nieważność małżeństwa nie zawsze może być zastosowany. Wymaga on bowiem zaistnienia odpowiednich okoliczności. Nie są one, bo i nie mogą być, wyliczone taksatywnie. Prawodawca podaje tylko przykładowe. W tym rozdziale zostały przeanalizowane tytuły, które będą kwalifikowały do zastosowania tego procesu. Są to: brak wiary; krótki czas pożycia małżeńskiego; aborcja dokonana dla uniknięcia zrodzenia potomstwa; uporczywe pozostawanie w relacji pozamałżeńskiej w czasie zawierania małżeństwa lub wkrótce po jego zawarciu; podstępne zatajenie bezpłodności, poważnej choroby zakaźnej, potomstwa z wcześniejszego związku lub pozbawienie wolności; zawarcie małżeństwa z przyczyny obcej życiu małżeńskiemu lub wynikające z nieoczekiwanej ciąży kobiety; użycie przemocy fizycznej w celu wymuszenia konsensusu oraz brak używania rozumu potwierdzony dokumentacją medyczną.

„Przebieg procesu skróconego przed biskupem diecezjalnym” to treść rozdziału trzeciego. Zostały tutaj omówione poszczególne etapy tego procesu, którymi są: złożenie skargi powodowej; powołanie i zadania instruktora i asesora; dochodzenie dowodowe; wyrok lub

skierowanie sprawy na proces zwyczajny, a także możliwość apelacji od wyroku.

Całość rozważań została zwieńczona zakończeniem. Tutaj Autor przypomniał wszystkie zmiany, które wprowadzono do postępowania procesowego o orzeczenie nieważności małżeństwa, akcentując wyraźnie proces skrócony, któremu poświęcił swoje badania. Stwierdził, że promulgowane dokumenty nie rozwiązały wszystkich wątpliwości związanych z tymi procesami, zwłaszcza te dotyczące okoliczności dające możliwość prowadzenia procesu skróconego przed biskupem diecezjalnym. Po przeprowadzonej analizie wskazanych w badaniach dokumentów Autor stwierdza, iż „forma procesu skróconego przed biskupem diecezjalnym, właściwie zastosowana, z udziałem kompetentnych osób, jest w stanie zagwarantować poszanowanie zasady nierozrwalności małżeństwa, a w konsekwencji doprowadzić do sprawnego wydania wyroku pozytywnego w przypadku, gdy wysuwane tytuły, okoliczności i dokumenty będą rzeczywiście potwierdzać nieważność zawartego małżeństwa. Postępowanie skrócone (...) pozwoli ograniczyć czasowo wszelkie czynności sądowe w sytuacjach, w których nieważność rozpatrywanego związku małżeńskiego będzie ewidentna” (s. 93).

Po zakończeniu znajdziemy jeszcze bibliografię podzieloną na źródła (18 pozycji) i literaturę. Ona to z kolei została podzielona na monografie (16 pozycji) i artykuły (39 pozycji). To obfity materiał, pozwalający w miarę wyczerpująco zaprezentować badane kwestie.

W tytule prezentowanej tutaj książki zawarte zostało jakby dopowiedzenie: „Materiały do ćwiczeń z kanonicznego prawa procesowego”. Z pewnością publikacja ta będzie bardzo przydatna dla studentów prawa kanonicznego. Sądzę jednak, że znajdzie ona także innych odbiorców, na przykład strony procesowe, którym jej treść pomoże zrozumieć proces skrócony i równocześnie zabiegać o skierowanie swojej sprawy właśnie na tę drogę. Oprócz więc wymiaru czysto teoretycznego, lektura tej książki może mieć praktyczne zastosowanie. To bardzo pożyteczne opracowanie.

ks. Marek Saj CSsR
0000-0002-0365-1277